

NICOLAE IORGA ȘI VASILE BOGREA

VIOLETA BUDĂI

Două documente, o scrisoare și o carte de vizită, existente în colecția Casei memoriale „Nicolae Iorga” din Botoșani, au condus la întocmirea acestei succinte comunicări, prin care se încearcă surprinderea interferențelor a două ilustrate personalități ale vieții științifice și culturale românești : Nicolae Iorga și Vasile Bogrea.

Scrisoarea, format carte poștală, este expediată din Vălenii-de-Munte la data de 17 februarie 1910, poartă scrisul și semnătura lui N. Iorga, fiind adresată lui Vasile Bogrea la Berlin, unde se afla pentru continuarea studiilor.

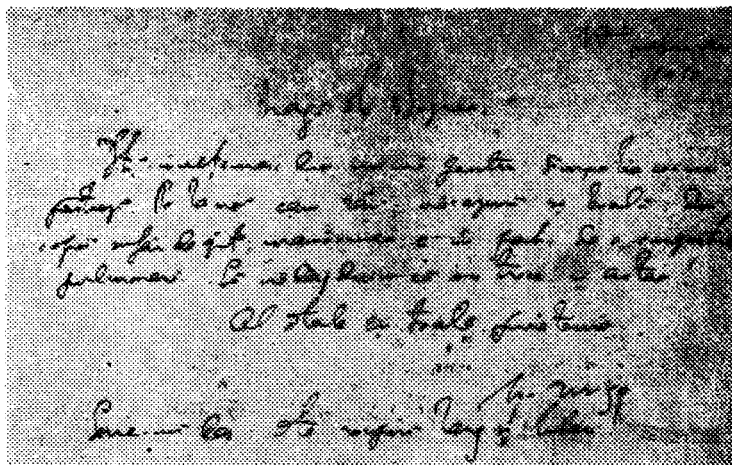
Pe cartea sa de vizită Iorga adaugă câteva cuvinte, prin care îl roagă pe V. Bogrea să-i împrumute o carte.

Atît scrisoarea cît și cartea de vizită sînt o dovadă a prieteniei și stimei de care V. Bogrea se bucura din partea marelui nostru istoric.

În anul 1922 N. Iorga semnează un articol în „Gazeta Transilvaniei”, intitulat „Vasile Bogrea. Un erudit și un suflet ales”. Prilej cu care sînt reliefate, rînd pe rînd, meritele lui Vasile Bogrea în diversele domenii pe care „această inteligență adînc străbătătoare” le-a abordat. Spiritul de erudiție — observa Iorga — s-a manifestat atît în filologie cît și în istoria literară. Erudiția nefiind, însă, singura lui calitate : „Eruditul e în același timp un orator care unește frumusețea poetică a expunerii cu duiosia. Și spiritul scinteiilor al satiricului se adaugă la vioiciunea și colorarea lecțiilor și conferințelor sau discursiunilor, pe care le poate face nu în singură limba noastră ci în mai multe. Cîte îndemnuri spre a fi ceea ce sînt adesea marile talente”¹.

Urmărind cele două biografii se pot distinge unele puncte comune, care apropie cele două mari personalități. Născuți pe aceleași meleaguri moldave, în locuri apropiate : Botoșani — 5 iunie 1871 și Tîrnauca (fostul județ Dorohoi) 1881, Nicolae Iorga și, respectiv, Vasile Bogrea au cunoscut în copilărie un trai lipsit de îmbelșugare. După absolvirea studiilor liceale, cei doi au trecut, rînd pe rînd, prin viața culturală a Iașului universitar, după care, au urmat studii temeinice în Apus. Reveniți în țară și-a urmat fiecare drumul său. N. Iorga devine autorul unei opere

1. N. Iorga, Vasile Bogrea. Un mare erudit și un suflet ales, Gazeta Transilvanică, nr. 4, din 5 ianuarie 1922.

a cărei întindere ne uimește și a cărei forță, ce irumpe din cărțile sale, se revarsă asupra istoriei contemporane a țării pe care a și înrîurit-o. Vasile Bogrea a depus o activitate mai mult orală, ca filolog a cercetat problemele proprii noastre limbi, susținând utilitatea națională a studiilor clasice pentru noi, devenindu-se a fi „purtătorul acelei lumini a gândului latin“².

Prof. Teodor Naum, care l-a cunoscut pe V. Bogrea încă din anii 1916—1910, cînd era subdirectorul Liceului „Costache Negruzzi“ din Iași și locuia chiar în incinta liceului, își amintește că, ori de cîte ori, N. Iorga venea la Iași, pentru un curs sau o conferință, îl vizita pe Bogrea la liceu, de unde, apoi plecau împreună în oraș : „unul mare de stat, celălalt mărunț, amîndoi mari însă, prin darurile cu care au fost inzestrați de natură“².

În anii primului război mondial îl întîlnim pe V. Bogrea în Iașul restrîștei și al refugiului, susținînd neobosit, alături de N. Iorga, cauza românilor. Prin colaborarea sa la ziarul „Neamul Românesc“ Bogrea l-a ajutat pe marele său înaintaș să contribuie la pregătirea împlinirii mărețului vis de unitate al românilor. Astfel, putem spune că, atunci, activitatea lui V. Bogrea a fost o paralelă a aceleia desfășurate, în aceeași perioadă de timp, de însuși N. Iorga, al cărui admirator a rămas pînă în ultima clipă.

Încrezători în virtuțile creatoare ale neamului nostru și în același timp, în eroii neamului românesc, care și-au înscris numele pe altarul jertfei și al nemuririi, N. Iorga și V. Bogrea au nutrit aceleași sentimente de adorație față de Voievodul care a unit pentru prima dată cele trei țări române. Scris în timpul primului război mondial, articolul su-

2. V. Bogrea, Sacra Via, Editura Dacia, Cluj, 1973, p. 7.

gestiv intitulat „Testamentul străbunului“ este o chemare la înfăptuirea unității politice a românilor, ca o răzbunare a Voievodului ucis mișelește pe Cimpia Turdei, care de sute de ani așteaptă a i se împlini visul: „atîta timp cît visul lui nu va fi împlinit, atîta timp cît sufletul lui nu va fi împăcat, noi nu vom avea odihnă, pentru că visul lui e însuși visul nostru“³. Un alt articol aparținînd lui V. Bogrea, intitulat „Soartea faimei lui Mihai Viteazul“, apărut în revista „Transilvania“ 1922, prezintă o confirmare contemporană a constatării lui N. Iorga privind un document din anul 1600.

Activitatea științifică și culturală a lui V. Bogrea, ulterioară desăvîrșirii sănătății statale a românilor, este aceea a unui adevărat patriot care susține și demonstrează în continuare utilitatea studiilor clasice, fără de care nu vede putința realizării viitorului național al României întregite. N. Iorga și V. Bogrea se regăsesc din nou împreună acum, cînd unitatea politică odată înfăptuită, noi sarcini revin aceluia care, în ceasul istoric al războiului au stat alături cu arma, cu mintea și cu tot sufletul lor.

Într-un articol semnat de V. Bogrea, apărut în paginile ziarului „Neamul Românesc“ din 1923, este reliefat rolul decisiv ce revine președintelui Ligii Culturale în misiunea de unificare sufletească a tuturor românilor, care trebuie să urmeze unificării politice. Nicolae Iorga este numit „generalisimul incontestabil al războiului pașnic, menit să asigure poporului nostru supremația culturală la care are dreptul în țara sa și vaza morală de care are atîta nevoie peste hotare“⁴.

Așa cum N. Iorga s-a dedicat istoriei sub toate aspectele ei, tot așa V. Bogrea și-a pus toată priceperea și talentul în domeniul filologiei, mai ales al lingvisticii. Legătura dintre două domenii distincte: — filologia și istoria — este sesizată de V. Bogrea în repetate rînduri. Pentru el „viața cuvintelor e strîns legată de viața oamenilor care le întrebunțează, în așa fel încît vicisitudinilor lor biografice genealogice, evoluția și migrația lor, luminează adeseori colțuri întunecate ale istoriei naționale“⁵. Așa se explică rîvna cu care Bogrea s-a aplecat asupra operei istorice a lui N. Iorga, publicînd interesante studii și articole în publicațiile vremii.

Într-un studiu intitulat „N. Iorga. Histoire des Roumains de la Peninsule des Balcans“, apărut în revista „Dacoromania“, din 1920—1921, V. Bogrea vede în autorul istoriei românilor, al istoriei turcilor și Bizanțului, al istoriei engleze și franceze, pe omul chemat să scrie istoria fraților noștri din sudul Dunării. Rezultatul cercetărilor în acest domeniu este — citîndu-l pe V. Bogrea — „o magistrală sinteză, pe cit de rapidă pe atît de completă, a vieții romenești din Balcani“⁶.

3. Ibidem, p. 30.

4. V. Bogrea, Congresul Ligii Culturale la Galați, articol din „Neamul românesc“, 1923, nr. 118.

5. Idem, Pagini istorico-filologice, Editura Dacia, Cluj, 1971, p. 3.

6. Idem, Histoire des Roumains de la Peninsule des Balcans, „Dacoromania“, 1920—1921, p. 460.

Într-un alt articol, publicat în Anuarul Institutului de istorie națională“ din Cluj pe anul 1924/1925, V. Bogrea se oprește asupra „Istoriei comerțului românesc“. Epoca mai nouă.“ din sec. al XVIII-lea și al XIX-lea. Lucrarea este apreciată de pe poziția filologului, care va avea de ce să se bucure citind această carte, găsiind aici mai multe expresii populare, o sumedenie de neologisme precum și „un interesant reper-toriu onomastic“⁷.

Cercetînd îndeaproape opera științifică a doi creatori de a fecundă și universală valoare, se poate extrage încă o similitudine, în ceea ce privește concepția despre menirea omului de cultură. Așa cum rezultă la N. Iorga din portretele care alcătuiesc seria celor patru volume, cunoscute sub titlul de „Oameni care au fost“, iar la V. Bogrea din acele pioase rînduri dedicate contemporanilor săi, purtînd denumirea de „Efigii“.

Spirit prin excelență lingvistic, împerechînd cu extremă vioiciune de imaginație jocuri de cuvinte sau simple glume, V. Bogrea s-a afirmat ca poet și epigramist. Spicuim din aceste „Scînteii“ sau „Nugae“ cîteva versuri care îl vizează pe marele său prieten — N. Iorga :

„Iorga a creat în Gazetă o rubrică nouă : „Lămuriri zilnice“ nu „silnice“ ?

O epigramă :
 Cu pietrele ce ani de-a rîndul,
 Prietenii ți-au aruncat,
 Ți-ai construi nu simplă casă
 Cum vrea Papini, — ci palat
 Discipolii i-aruncă pietre
 El, fără resentiment,
 Le-adună plănuiind să-nalțe
 Recunoștinței monument.

O epigramă adresată unuia care îl învinuia de „iorgolatric“ :

„Amici“ sau „dușmani“ ai lui Iorga, —
 Sîntem cu toții „iorgolatri“
 Noi pentru că-l slăvim, pe față,
 Tu pentru că din dos îl latri.

În anul 1926 închidea ochii, după o lungă suferință, „cel mai în-vățat dintre români“⁸, moartea acestuia prefigurează sfîrșitul tragic al lui N. Iorga, din 1940, provocat de glontealele asasinilor. Astăzi, și unul și celălalt, se bucură de recunoștința posterității, care este — citîndu-l pe Iorga — „un giulgiu de aur pe trupul celui asasinat“.

Ideea de sacrificiu suprem, de dăruire totală față de opera lor — ce se înscrie astăzi în rîndul valorilor naționale nepieritoare — apropie cel mai mult destinele lui Nicolae Iorga și Vasile Bogrea — de la a cărei naștere se împlinesc anul acesta o sută de ani.

7. Idem, N. Iorga. Istoria comerțului românesc. Epoca mai nouă, Anuarul Institutului de istorie națională, Cluj, 1924—1925, p. 701-707.

8. N. Iorga, Oameni care au fost, vol. III, București, 1936, p. 222.

R é s u m é

Deux documents inédits, une lettre avec une carte de visite — qui font partie de la Collection documentaire de La Maison mémoriale „Nicolas Iorga“ de Botoșani — ont conduit à l'élaboration de cette succincte communication, qui surprend les interférences de deux illustres personnalités de la vie roumaine scientifique et culturelle : Nicolas Iorga et Basil Bogrea.

En suivant le fil de ces deux biographies on peut distinguer des points communs qui approchent les destins de ces grands hommes.

Nés sur les memes contrées moldaves, ils ont connu une enfance sans abondance. Après qu'ils finissent les études lycéennes, les deux ont passé, l'un après l'autre, par la vie culturelle d'Iassy où ils font des études universitaires. Puis, tous les deux se sont perfectionnés dans l'étranger.

Revenu dans le pays, Nicolas Iorga devient une grande présence de la vie roumaine scientifique et culturelle et l'auteur d'une monumentale oeuvre historique.

Basil Bogrea déroule une activité plus orale. Il fait de recherches philologiques, soutenant l'utilisation nationale des études classiques.

L'idée de sacrifice, de dévouement totale par rapport à leur oeuvre — qui s'inscrit aujourd'hui parmi les éternelles valeurs nationales — approche le plus les destins de Nicolas Iorga et Basil Bogrea.